

אוכל פירות ולא שֶׁכַּר מִצּוּה – שתלוה מעות לחבירך, ותיטול ממנו קרקע כמשכון על מנת שתאכל מפירותיה מספר קצוב של שנים לפי שער הזול עבור פירעון הלואה. ובכך תרויח ריווח גדול, שבתמורה למעות ההלואה, תקבל פירות לפי שער הזול – שהוא פחות משוויים האמיתי בשוק, וגם תקיים מצות הלואה, שהלואה נהנה מהמענות שנצרך להן לסחורה (רש"י ורשב"ם, וראה הגהות יעב"ץ ורש"ש, שיש לגרוס 'ולו' שכר בוא"ו, וכן הגירסא ברבנו חננאל. וראה מהרש"א מה שכתב לבאר אף לפי הגירסא שלפנינו).

ואף שבאופן זה המלוה משתכר מהפירות יותר מערך מעות ההלואה, אין זו ריבית, משום שהתנאי ביניהם הוא שעל כל שנה מנכה המלוה סכום קצוב מההלואה לפי כמות הפירות שמשערים שתוציא הקרקע באותה שנה, וכיון שיש אפשרות שהמלוה יפסיד אם יהיה שידפון ולא יהיו כמעט פירות, על כן מוכר לו הלוה את הפירות לפי שער הזול (ראה גמ' ב"מ סז, ב ורש"י שם, רשב"ם ב"ב לה, ב).

ואיכא דאמרי דלא תינסב גיורתא, אך אין זה כלל מוחלט, שיש גיורות צדקניות שראוי לנושאן, שהרי בועז נשא את רות ויהושע נשא את רחב אף שהיו גיורות (הגהות יעב"ץ הוריות יג, א). אולם יתכן שאין להביא ראיה מנביאים וחכמים שנשאו אשה ברוח הקודש (יעב"ץ שם וברכות ה, ב). ויש שכתב, שאם היא בעלת מידות טובות וצנועה וגומלת חסדים, עדיף שישאנה מישראלית שאין לה מידות אלו (ספר חסידים שעז, וראה הערות הגר"ש אלישיב).

ומשום מעשה דרב פפא, ורב פפא עצמו לא חשש לאזהרת רבי וישב על מיטת ארמית, משום שסבר שהוא חשש רחוק, אלא שרבי ציוה לבניו להזהר אף מחשש רחוק. או שרב פפא פירש את אזהרת רבי כפירושים האחרים שהובאו בגמ' לעיל, ורק לאחר המעשה שאירע עמו, פירשה הגמ' את דברי רבי כפשוטם (פתח עינים [לחיד"א]).

ואל תבריח עצמך מן המכס דילמא משכחו לך וישקלי מנך כל דאית לך, מדובר על מוכס הגובה יותר ממה שקצב המלך, ונוטל לעצמו שלא כדין, שמצד הדין מותר להבריח ממנו לולא חשש זה, אבל במוכס הגובה כדין, אסור להבריח עצמו מן המכס אף אם אין חשש שימצאו שהבריח, משום ש'דינא דמלכותא דינא' (לשמוע בלמודים ובניהו, ע"פ הגמ' ב"ק קיג, א).

מאן דמחזור לבושיה ולא נטיר ליה תמניא יומי והדר לבוש לה כריין הנהך כינים, ודוקא כשהיו בבגדיו כינים ולא פילה אותם

לגמרי מהבגד, אבל אם לא היו כלל כינים בבגדו, או שפילה אותם לגמרי קודם הכיבוס, יכול ללבוש את הבגד מיד לאחר הכיבוס. ועל כן בזמננו שאין מצויים כינים בבגדים, נוהגים ללבוש את הבגד מיד לאחר הכיבוס מבלי להמתין (בן יהוידע). אך יש שהקפידו בזה גם בזמננו, אם לא בשעת הדחק (הנהגות החז"א, הובא בטעמא דקרא [לגר"ח קניבסקי] אות א, וכן נהג הקהלות יעקב, הובא בספר שמירת הגוף והנפש סי' עג אות ד).

דילמא מיכריך ביה חויה ולא ידע ומסתכן, ובזמננו שנחשים אינם מצויים בבתים, יתכן שאין צריך לחשוש לכך (עבודת אהרן – און שומעת פ, ע"פ שו"ע יו"ד קטז, א).

ואל תעמוד בפני הנר ערום דתניא העומד בפני הנר ערום הוי נכפה, ודוקא בגדול, אבל בקטן אין סכנה (אלה רבה רעה, יד, הובא במשנ"ב שם, כז). ויש שכתב, שגם בגדול אין סכנה אלא כשכל גופו ערום (תורת שבת שם, טז; כף החיים שם, מא). וכן אם הנר בעששית, או כשאינו בפני הנר ממש אלא אורו מגיע מהצד, אין חשש (דרכי תשובה יו"ד קטז, עז, בשם מילי דחסידותא). וכן במקוה או במקלחת וכדו', שכן היא הדרך שם והוא לצורך, אין חשש (שלמת חיים תסו; הערות הגר"ש אלישיב; הגרש"ז אויערבך – הובא בשמירת הגוף והנפש ב מילואים לסי' רסז הע' ט). ויש שכתב, שבזמננו השתנו הטבעים, ואין בכך סכנה (תוספת שבת שם, ע"פ המג"א קעג, א).

זמנא חדא פגעה ברבי חנינא בן דוסא, ומה שלא חשש רבי חנינא [וכן אב"י להלן] לאזהרה שלא לצאת יחידי לבילה, משום שאין בזה איסור ממש, אלא עיצה טובה לשמירה יתירה (טורי אבן חגיגה ג, ב). ויש שכתב, שרבי חנינא ואב"י לא יצאו יחידי, ומכל מקום ביקשה אגרת להזיקם, משום שהמזיקים מתקנאים בתלמידי חכמים להזיקם אף באופן זה (פני יהושע לעיל ד, א).

הזהירו בחנינא ובתורתו, כלומר, הזהירו בחנינא משום מעשיו הטובים, וכן הזהירו בו משום תורתו [וכן הפירוש גם להלן ב'הזהירו בנחמני ובתורתו'] (מהרש"א).

שבק לה לילי שפחות וילי רביעיות, שבשאר הלילות מצויים בני הכפרים בדרכים בהליכתם או בחזרתם מהעיר לשמוע קריאת התורה – שבליל שני ובליל חמישי הם הולכים לעיר כדי לשמוע קריאת התורה למחרת, ויש מהם שמתעכבים בעיר וחוזרים למחרת בליל שלישי ובליל שיששי. וכמו כן, מי ששבת בעיר בשבת, חוזר במוצאי שבת. אבל בליל שבת אסור ללכת מחוץ לתחום, ובליל רביעי אין להם צורך ללכת לעיר (תוס' ר"ד).